

Valtiovarainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisen talouden hoitamisesta ja talouspolitiikan arviointineuvostosta sekä niihin liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisen talouden hoitamisesta ja talouspolitiikan arviointineuvostosta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 167/2025 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- finanssineuvos, yksikön päällikkö Marketta Henriksson, valtiovarainministeriö
- johtaja Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- johtava finanssipolitiikan tarkastaja Mika Sainio, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- puheenjohtaja, professori Niku Määttä, talouspolitiikan arviointineuvosto
- neuvonantaja Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- ylijohtaja, tutkimusjohtaja Tuulia Hakola-Uusitalo, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- ennustepäällikkö Päivi Puonti, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- professori Roope Uusitalo
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Työn ja talouden tutkimus LABORE
- UTAK — Uuden talousajattelun keskus
- Suomen Akatemia
- Suomen Kuntaliitto
- BIOS-tutkimusyksikkö
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Suomen Yrittäjät ry
- professori Olli Mäenpää

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

- professori Veli-Pekka Viljanen
- yliopistonlehtori Jani Wacker

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki julkisen talouden hoitamisesta ja laki talouspolitiikan arviointineuvostosta. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annettu laki sekä muutettavaksi valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia. Lait sisältävät EU:n uusien finanssipoliittisten sääntöjen täytäntöönpanoa koskevan kansallisen lainsäädännön.

Julkisen talouden hoitamista koskevan lakiehdotuksen mukaan julkista taloutta ohjattaisiin valtion ja paikallishallinnon, eli julkisyhteisöjen velkaa kerryttävien sektorien, yhteenlasketulle nimelliselle rahoitusasemalle asetettavalla vaalikausikohtaisella ja ylivaalikautisella rahoitusasematavoitteella. Rahoitusasematavoitteiden asettaminen valmisteltaisiin vaalikausittain parlamentaarisesti.

EU-lainsäädännön edellyttämänä kansallisena finanssipoliittisena sääntönä toimisi valtion- ja paikallishallinnon yhteenlasketulle nimelliselle rahoitusasemalle asetettava vaalikausikohtainen rahoitusasematavoite. Vaalikausikohtainen rahoitusasematavoite tulisi asettaa vaalikauden alussa EU-oikeudelliset vaatimukset täyttävästi ja siten, että se edistää ylivaalikautisen rahoitusasematavoitteen saavuttamista. Valtioneuvoston tulisi esittää vaalikauden rahoitusasematavoitteen saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa sekä tarkistaa suunnitelma vuosittain. Vaalikauden rahoitusasematavoitteen saavuttamista tukisi korjausmekanismi.

Ylivaalikautinen rahoitusasematavoite asetettaisiin vaalikauden puolivälissä seuraavaksi kahdeksaksi vuodeksi keskimääräisenä rahoitusasemana. Ylivaalikautinen rahoitusasematavoite tulisi asettaa EU-oikeudelliset vaatimukset täyttävästi ja vähintään siten, että julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen vähenee vuosittain keskimäärin vähintään 0,75 prosenttiyksikköä kahdeksan vuoden tarkastelujakson aikana.

EU-lainsäädännön edellyttämänä itsenäisenä finanssipolitiikan valvojana toimisi talouspolitiikan arviointineuvosto. Arviointineuvostosta säädettäisiin sen uuden valvontatehtävän vuoksi jatkossa asetuksen sijasta lailla.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2026 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2026 alusta lukien. Julkisen talouden hoitamisesta annettavan lain eräät kansalliset lisävaatimukset tulisivat kuitenkin voimaan vasta osin vuoden 2031 ja osin vuoden 2033 alusta lukien.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Euroopan unionin uudet finanssipoliittiset säännöt tulivat voimaan 30.4.2024, ja ne edellyttävät sekä kansallista täytäntöönpanoa että täydentävää sääntelyä. Valiokunta on käsitellyt EU:n finanssipoliittisten sääntöjen uudistusta aiemmin valtioneuvoston kirjelmän yhteydessä (VaVL 2/2023 vp — U 23/2023 vp). Uudistettujen sääntöjen tavoitteena on jäsenvaltioiden velkakestävyyden vahvistaminen sekä kestävä ja osallistuvan talouskasvun edistäminen uudistusten ja investointien avulla.

EU:n uuden sääntökehikon edellyttämiä muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön arvioitiin ja valmisteltiin virkamiestyöryhmässä. Työ jatkui 5.9.2025 asetetussa parlamentaarisisessa työryhmässä, joka käsitteli sääntökehikon keskeisiä kansallisessa päätäntävällässä olevia kysymyksiä. Hallituksen esitykseen on tehty parlamentaarisesti linjatut muutokset.

Valiokunta toteaa, että esityksen keskeinen tavoite on turvata finanssipolitiikan kestävyys ja uskottavuus sekä kääntää velkaantumisen laskuun. Tätä kuvastaa myös esitetyn julkisen talouden hoitamista koskevan lain 1 §, jonka mukaan julkisen taloudenhoiton tavoitteena on, että julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen (jäljempänä BKT) on enintään 60 prosenttia ja pitkällä aikavälillä 40 prosenttia.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki julkisen talouden hoitamisesta. Laki korvaa voimassa olevan finanssipoliittisen lain (869/2012, jäljempänä fipo-laki). Myös uudesta itsenäisestä finanssipolitiikan valvojasta, talouspolitiikan arviointineuvostosta (jäljempänä arviointineuvosto), ehdotetaan säädettäväksi uusi laki ja lakia valtiontalouden tarkastusvirastosta (jäljempänä tarkastusvirasto) (676/2000) muutetaan.

Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien 1. ja 3. lakiesityksen hyväksymistä muutettuna ja muutoin esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

Laki julkisen talouden hoitamisesta

Julkisen taloudenhoiton pitkän aikavälin tavoitteena on lakiesityksen 1 §:n mukaisesti se, että julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:een on enintään 60 prosenttia. Julkisen talouden hoitamisen on edistettävä tätä tavoitetta, mutta sen saavuttamiselle ei säädetä tai muutoin aseteta tavoitevuotta. Pitkän aikavälin tavoite otetaan huomioon ylivaalikautisen rahoitusasematavoitteen asettamisessa.

Säädettävä 60 prosentin tavoitetaso vastaa EU:n perussopimuksissa määriteltyä viitearvoa jäsenvaltioiden enimmäisvelkasuhteelle. Valiokunta pitää julkisyhteisöjen velkasuhteen 60 prosentin tavoitteen kirjaamista kansalliseen lakiin perusteltuna.

Pitkällä aikavälillä tavoitetasona on enintään 40 prosentin velkasuhde. Olennaisesti EU:n perussopimuksien viitearvoa alempi velkataso toisi turvamarginaalia sekä finanssipoliittista liikkumavaraa erilaisten kriisien varalle. Valiokunta kuitenkin toteaa, että koska julkisyhteisöjen

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

velkasuhde on Suomessa tällä hetkellä lähes 90 prosenttia, niin 40 prosentin velkasuhdetavoitteella ei tule olemaan käytännön merkitystä vielä pitkään aikaan. Tavoite vastaa muiden Pohjoismaiden velkatasoja ja kuvastaa Suomen tavoittelevan samaan viiteryhmään kuulumista.

Keskipitkän aikavälin suunnitelma

Lakiesityksen 2 §:n mukaan valtioneuvosto laatii EU-lainsäädäntöön perustuvan keskipitkän aikavälin suunnitelman viipymättä nimittämisensä jälkeen ja luonnos suunnitelmasta sisällytetään hallitusohjelmaan.

Suunnitelma laaditaan vaalikauden mittaiseksi, ja sen keskiössä on nettomenopolku, joka on keskeisin suomalaisen talouspolitiikkaan vaikuttava EU-sääntö. Nettomenoilla tarkoitetaan julkisia menoja ilman korkomenoja, EU:n ohjelmista aiheutuvia menoja, suhdanneluonteisia työttömyysetuusmenoja sekä kertaluontoisia ja väliaikaisia toimenpiteitä. Lisäksi nettomenoissa huomioidaan päätösperäiset tulopuolen toimet siten, että veronkorotukset lisäävät nettomenopolun puitteiden liikkumatilaa menojen kasvulle, kun taas veronkevennykset vähentävät sitä.

Ennaltaehkäisevää osaa koskeva asetus antaa reunaehdot suunnitelman ja sen nettomenopolun laatimiseen. Keskeinen elementti 60 prosentin tai 3 prosentin viitearvon ylittävälle jäsenvaltiolle on komission tuottama nettomenojen viiteura neljän vuoden sopeutuskaudelle ja sen mahdolliselle enintään kolmen vuoden pidennykselle. Jos jäsenvaltio hakee pidennystä, myös uudistusten ja investointien merkitys korostuu.

Valiokunta pitää perusteltuna sitä, että luonnos keskipitkän aikavälin suunnitelmasta on osa hallitusohjelmaa. Tällöin muun muassa nettomenouran kokonaisuus, finanssipoliittiset tavoitteet ja niiden toimeenpanemisessa tarvittavat toimenpiteet ovat keskusteltavana hallitusneuvotteluissa. Myös eduskunta saa sen arvioitavakseen osana hallitusohjelmasta annettavaa pääministerin tiedonantoa.

Julkisen talouden hoitoa ohjaavien tavoitteiden asettaminen

Lakiesityksen 3 §:n mukaan julkisen talouden hoitoa ohjataan valtioneuvoston asettamilla tavoitteilla.

Vaalikauden tavoite. EU-säädösten edellyttämänä kansallisena numeerisena finanssipoliittisena sääntönä toimii valtion- ja paikallishallinnon yhteenlaskettua nimellistä rahoitusasemaa koskeva tavoite, joka asetetaan vaalikauden alussa vaalikauden viimeiselle vuodelle (jäljempänä vaalikauden tavoite). Käytännössä vaalikauden tavoite asetetaan suhteessa BKT:een.

Vaalikauden tavoite on asetettava 3 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdan mukaan siten, että se edistää Euroopan unionin perussopimusten alijäämää ja velkaa koskevien viitearvojen noudattamista ja täyttää vähintään keskipitkän aikavälin suunnitelmassa asetetut sitoumukset. Tavoitteen on näin ollen noudatettava vähintään nettomenopolkua. Siirtymäsäännös huomioon ottaen vuonna 2031

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

tulee voimaan myös 3 §:n 2 momentin 3 kohdan vaatimus siitä, että vaalikauden tavoite on asetettava siten, että se edistää ylivaalikautisen tavoitteen saavuttamista.

Vaalikauden tavoite korvaa aiemmin kansallisena finanssipolitiikan sääntönä toimineen keskipitkän aikavälin rakenteellisen rahoitusasematavoitteen (MTO), joka poistuu lainsäädännöstä fipo-lain kumoamisen myötä.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että vaalikauden tavoitteella ohjataan nimenomaan alijäämää ja velkaa kerryttäviä sektoreita, eli valtionhallintoa ja paikallishallintoa, johon kuuluvat hyvinvointialueet ja kuntatalous. Ehdotettu vaalikauden tavoite on myös yksinkertaisempi kuin aikaisempi julkisen talouden rakenteellisen jäämän sääntö. Valiokunta toteaa, että vaalikauden tavoitteen asettamisenettelyn haasteena on, että parlamentaarinen työryhmä valmistelee tavoitteen ennen kuin lopullinen Suomea sitova rajoite nettomenojen kehitykselle on tiedossa. Tämä on aiheellista ottaa huomioon tavoitteen asetannassa.

Koska tavoite asetetaan vaalikauden viimeiselle vuodelle, mahdollistaa se normaalin suhdannevaihtelun vaalikauden aikana. Nimellinen rahoitusasema ei kuitenkaan itsessään ota huomioon suhdannevaihtelua, joten on hyvä, että suhdannetilannetta voidaan tarkastella seurannassa ja kokonaisarviossa. Tämä vähentää mahdollisuutta haitalliseen korkea- tai matalasuhdanteen finanssipolitiikkaan.

Ylivaalikautinen tavoite. Kansallinen ylivaalikautinen tavoite asetetaan keskimääräisenä rahoitusasemana kahdeksan vuoden ajanjaksolle vaalikauden puolivälissä. Myös se koskee valtion- ja paikallishallinnon yhteenlaskettua nimellistä rahoitusasemaa, ja sen asettamisessa tulee huomioida samat edellä todetut reunaehdot kuin vaalikauden tavoitteessa. Koska ylivaalikautinen tavoite asetetaan keskiarvona, sallii se vuosien väliset vaihtelut kauden aikana.

Siirtymäsäännöksen mukaisesti vuodesta 2033 lukien myös 3 §:n 2 momentin 4 kohta tulee huomioon otettavaksi. Tällöin ylivaalikautisen tavoitteen asettaminen tulee tehdä siten, että julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:een laskee kahdeksan vuoden tarkastelujakson aikana kohti julkisen talouden pitkän aikavälin tavoitetta (ks. 1 §) keskimäärin vähintään 0,75 prosenttiyksikköä vuosittain tai pysyy tavoitetta pienempänä. EU-oikeuden vaatimuksista tulevat säännökset (3 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohta) voivat kuitenkin edellyttää vaativampaa tavoitteenasettelua.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että edellä todettu 0,75 prosenttiyksikön kansallinen reunaehto astuu voimaan vasta vuodesta 2033 lähtien. Tätä ennen vähimmäissopeutusvauhti määräytyy käytännössä EU:n finanssipolitiikan sääntöjen perusteella. Hallituksen esityksen mukaan kansallinen reunaehto olisi yli 60 prosentin velkatasoilla joissain tapauksissa ja 40—60 prosentin velkatasolla aina vaativampi kuin EU:n finanssipoliittiset säännöt edellyttävät.

Parlamentaarinen valmistelu. Valtioneuvosto asettaa ilman viivettä hallituksen muodostamisen jälkeen parlamentaarisen työryhmän valmistelemaan samalla vaalikaudella asetettavaa ylivaalikautista tavoitetta ja seuraavalla vaalikaudella asetettavaa vaalikauden tavoitetta. Ensimmäinen työryhmä on asetettu lokakuussa 2025.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Valiokunta, kuten myös sen kuulemat asiantuntijat, pitää kansallisen säännösten keskeisenä vahvuutena parlamentaarista työskentelyä, joka tukee pitkäjänteistä ylivaalikautista työtä julkisen talouden hoidossa ja velkasuhteen hallinnassa. Asetettavien tavoitteiden parlamentaarinen valmistelu vahvistaa puoluerajat ylittävää sitoutumista finanssipoliittisiin sääntöihin ja luo yhteistä tilannekuvaa Suomen julkisen talouden näkymistä. Yhteisymmärrys tasapainottamistoimenpiteiden tarpeesta ja suuruusluokasta luo talouspolitiikkaan jatkuvuutta ja vahvistaa luottamusta.

Valiokunta nostaa lisäksi esiin, että vaalikauden alussa asetettavan parlamentaarisen työryhmän tehtävä on laajempi kuin julkisen talouden hoitamista koskevan lain 3 §:n säätämät tehtävät.

Poikkeukselliset kriisitilanteet. Rahoitusasematavoitteiden (vaalikauden tavoite ja ylivaalikautinen tavoite) asettamisen kansallisista ehdoista (3 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohta) on mahdollista poiketa väliaikaisesti poikkeuksellisissa kriisitilanteissa, joihin valtioneuvosto ei voi vaikuttaa ja joilla on merkittävä vaikutus talouteen. Poikkeaminen ei kuitenkaan saa vaarantaa pitkän aikavälin kestävyyttä ja edellyttää arviointineuvoston arviota.

Valiokunta pitää kuulemiensa asiantuntijoiden tavoin hyvänä sitä, että tavoitteiden asettamishetkellä on mahdollista ottaa huomioon poikkeuksellinen kriisitilanne sen sijaan, että lainsäädäntö edellyttäisi epärealistisen tavoitteen asettamista. On kuitenkin tärkeää, että arviointineuvostolla on joustoelementin käyttöön otossa keskeinen rooli. Normaalit suhdannevaihtelut eivät ole peruste joustoelementin käyttämiseen rahoitusasematavoitteen asettamisessa, vaikka ne voivatkin vaikuttaa harjoitetun talouspolitiikan sisältöön.

Julkisen talouden suunnitelma ja valtioneuvoston arvio tavoitteiden saavuttamisesta

Lakiesityksen 4 §:ssä säädetään julkisen talouden suunnitelmasta (jäljempänä JTS) ja sen suhteesta valtion talousarvion valmisteluun. Vaalikauden tavoite asetetaan heti keskipitkän aikavälin suunnitelman laatimisen jälkeen laadittavassa JTS:ssä, joka kattaa vaalikauden. JTS:n tulee sisältää myös toimenpiteet vaalikauden tavoitteen saavuttamiseksi. JTS tarkistetaan vuosittain aina seuraavaksi neljäksi vuodeksi ja vaalikauden puolivälissä tehtävässä tarkistuksessa asetetaan ylivaalikautinen tavoite.

Talousarvion valmistelussa otetaan huomioon vaalikauden tavoite ja JTS. Lakiesityksen 5 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto myös laatii vähintään JTS:n ja valtion talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä kokonaisarvion vaalikauden tavoitteen saavuttamisesta.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että JTS:n olemassaolo todetaan laintasoisella säännöksellä. Selontekona eduskunnalle annettava JTS on toimiva instrumentti tavoitteiden asettamiseen, niiden edellyttämien toimenpiteiden linjaamiseen sekä näiden seuraamiseen. Asetuksenantovaltuus mahdollistaa tarkemmat säännökset muun muassa JTS:n valmistelua ja sisältöä koskien.

Lakiesityksen 5 §:n 2 momentissa säädetään ehdoista, joiden täyttyessä valtioneuvoston tulee ryhtyä tarpeellisiksi katsomiinsa julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä korjaaviin toimenpiteisiin. Näihin tulee ryhtyä, jos kokonaisarvion mukaan vaalikauden tavoitetta tulisiin

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

rikkomaan tai julkisen talouden kuluvan tai seuraavan vuoden nimellinen alijäämä arvioidaan heikommaksi kuin -2,5 prosenttia suhteessa BKT:een taikka jos EU:n komissio tai neuvosto on arvioinut olemassa olevan riskin poiketa nettomenopolulta.

Hallituksen esityksen 5 §:n 2 momentti on kuitenkin tulkittavissa siten, ettei julkisen talouden nimellisen rahoitusaseman -2,5 prosentin ehtoa (ennakkovaroitussäännös) koskisi kokonaisarviointi. Näin ollen valiokunta ehdottaa asianomaisen momentin täsmentämistä. Alijäämän -2,5 prosentin ennakkovaroitussäännös tulee siirtymäsäännöksen mukaan voimaan vuonna 2031.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kansallista ennakkovaroitussäännöstä pidettiin siinä mielessä hyvänä, että se varmistaa korjaaviin toimiin ryhtymisen riittävän ajoissa. Kritiikkiä esitettiin siitä, että säännös monimutkaistaa sääntökehikkoa muun muassa, koska se on laajuudeltaan erilainen kuin vain velkaa kerryttävät sektorit kattava vaalikauden tavoite. Huolta esitettiin myös siitä, heikentääkö ennakkovaroitussäännös mahdollisuuksia hyödyllisille suhdannejoustoille.

Valiokunta toteaa, että valtioneuvoston kokonaisarvioinnissa otetaan huomioon muun muassa suhdannetilanne sekä mahdolliset ennalta ehkäisevän osan asetuksen mukaiset voimassa olevat poikkeuslausekkeet. Kokonaisarvio sisältää näin ollen joustoelementin, joka mahdollistaa hyvin perusteltuna muun muassa poikkeuksellisen suhdannetilanteen huomioon ottamisen. Valtioneuvoston on ryhdyttävä korjaaviin toimenpiteisiin silloin kun se on kokonaisarvio huomioon ottaen tarkoituksenmukaista.

Korjausmekanismi sekä valvonta

Kolmiosaisesta korjausmekanismista säädetään lakiesityksen 6 §:ssä. Ensimmäinen osa perustuu arviointineuvoston säännöllisesti, vähintään vuosittain laatimaan ja julkistamaan kokonaisarvioon vaalikauden tavoitteen saavuttamisesta. Arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti, onko valtioneuvosto tehnyt JTS:ssä yksilöidyt tai niitä julkistaloudelliselta vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ja onko julkisen talouden kuluvan tai tulevan vuoden arvioitu nimellinen rahoitusasema heikempi kuin -2,5 prosenttia suhteessa BKT:een. Kokonaisarviossa voidaan huomioida myös muun muassa suhdannetilanne sekä mahdolliset poikkeuslausekkeet.

Jos arviointineuvosto toteaa kokonaisarviona, että vaalikauden tavoitetta ei saavuteta eikä poikkeamiseen ole hyväksyttäviä perusteita, esittää se valtioneuvostolle arvion tarvittavien korjaavien toimenpiteiden mittaluokasta ja aikataulusta. Jos valtioneuvosto ei ryhdy esitettyihin toimenpiteisiin, tulee sen julkisesti perustella tämä kahden kuukauden kuluessa (ns. comply or explain -periaate). Esityksen 7 §:ssä todetaan, että julkisen talouden hoitamista koskevan lain noudattamista valvoo arviointineuvosto. Kyseisen pykälän 2 momentissa todetaan vielä erikseen talouspolitiikan arviointineuvostoa koskevaan lakiin viitaten eräät muutkin arviointineuvoston tehtävät ja arviot, joihin liittyy vastaava valtioneuvoston kahden kuukauden kuluessa tapahtuva perusteluelvoite.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Korjausmekanismin toinen ja kolmas osa käynnistyvät Suomea koskevan EU:n liiallisen alijäämän menettelyn eri vaiheiden perusteella. Toisessa vaiheessa kyseessä olisi valtioneuvoston selonteko eduskunnalle tarvittavista lainsäädäntö- ja muista toimenpiteistä. Kolmannessa vaiheessa valtioneuvoston tulisi antaa eduskunnalle tiedonanto. Kolmivaiheinen korjausmekanismi vastaa pitkälti kumottavaksi esitettyyn fipo-lakiin sisältyvää korjausmekanismia.

Valiokunta pitää korjausmekanismia tärkeänä varmistuskeinona sille, että tavoitteista poikkeaminen johtaa mahdollisimman nopeasti korjaaviin toimiin, jos se on tarkoituksenmukaista.

Vaikutukset julkisen talouden hoitamiseen

Hallituksen esityksessä on arvioitu rahoitusasematavoitteiden asettamisen vaikutuksia valtiovarainministeriön syksyn 2025 ennusteen perusteella. Arvio on, että vaalikauden tavoitteen vähimmäisarvon saavuttaminen edellyttäisi julkisen talouden sopeuttamista vuosina 2028—2031 noin 9,9 mrd. eurolla, jos sopeutuskausi on neljä vuotta, tai noin 6,4 mrd. eurolla, jos sopeutuskausi on seitsemän vuotta. Seuraavan kauden sopeutus riippuisi olennaisesti kauden 2028—2031 sopeutuksen määrästä. Valiokunta toteaa, että taustaoletuksilla (BKT-kasvu, inflaatio, puolustusmenojen kehitys ym.) on keskeinen merkitys arvioissa. Hallituksen esityksessä tunnistetaan, että ennaltaehkäisevän osan mukaisten vaatimusten (komission viiteurien) arvioiminen etukäteen on vaikeaa. Jos julkinen velka ylittää 90 prosenttia suhteessa BKT:een, niin EU-sääntöjen mukainen velkasuhteen alenemistahti kiristyy yhteen prosenttiyksikköön vuodessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että finanssipoliittisen säännösten kokonaisuudessa komission ja valtiovarainministeriön laskelmilla ja arvioilla on keskeinen merkitys. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa huomiota on kiinnitetty valtiovarainministeriön merkittävään rooliin säännösten laskelmarakenteiden seuraamisessa. Tärkeänä on pidetty sitä, että myös arviointineuvostolla on riittävät resurssit ja osaaminen kokonaisuuden valvontaan ja arviointiin ”informaatiomonopolin” ehkäisemiseksi. Kuulemisessa tuotiin myös esiin, että syvän alijäämän ja korkean velkasuhteen tilanteissa parlamentaaraisella työryhmällä on lopulta hyvin rajallinen liikkumavara tavoitteiden asettamisessa. Vaalikaudelle 2027—2031 tulee asettaa tavoite, joka täyttää EU-sääntelyn edellytykset (nettomenouran noudattaminen).

Valiokunta toteaa, että finanssipoliittinen säännöstö ja makrotason tavoitteiden asettaminen eivät itsessään vielä tasapainota julkista taloutta tai alenna velkasuhdetta. Haaste tulee olemaan siinä, kuinka tavoitteet kullakin vaalikaudella kääntyvät varsinaisiksi sopeuttaviksi toimenpiteiksi. Myös sopeutustoimien vaikutusten arvioinnissa valtiovarainministeriöllä on keskeinen rooli. Parlamentaaraisessa sopimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että ministeriön kykyä laaja-alaisiin vaikutusarvioihin vahvistetaan ja kehitetään. Myös arvioiden riippumattomuus on tärkeää.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Laki talouspolitiikan arviointineuvostosta

Hallitus esittää, että EU-lainsäädännön edellyttämänä itsenäisenä finanssipolitiikan valvojana toimii Valtiontalouden tarkastusviraston sijasta jatkossa asiantuntijoista muodostuva talouspolitiikan arviointineuvosto.

Valiokunta nostaa esiin, että valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esitystä valvojan tehtävien siirrosta pidettiin osin ongelmallisena ja tehtävää tarkastusvirastolle sopivana. Esiin tuotiin niin ikään virastossa jo oleva asiantuntemus. Asiaa on käsitelty myös hallituksen esityksessä (sivut 27—28 ja 43—44). Valtiontalouden tarkastusviraston todetaan muun muassa täyttävän budjettikehysdirektiivin finanssipolitiikan valvojalle asettamat instituutionaaliset vaatimukset, vaikka tarkastusvirasto ei sinänsä toimi mainitun direktiivin 8 a artiklan 3 kohdan sanamuodon mukaisella kollegiaalisuusperiaatteella vaan päällikkövirastoperiaatteella.

Saadun selvityksen perusteella tehtävien järjestämistä on tarkasteltu hallituksen esityksessä uutena kokonaisuutena, koska riippumaton talous- ja finanssipolitiikan valvonta- ja arviointitehtävä muuttui EU-lainsäädännön uudistuttua merkittävästi. Tarkastelussa on otettu huomioon myös eduskunnan asiaan liittyvä kannanotto (EK 75/2022 vp — K 25/2022 vp). Valmistelussa on katsottu, että etenkin kansallisen finanssipolitiikan säännön noudattamisesta laadittavan kokonaisarvion tekemiseen soveltuu nykyistä järjestelyä paremmin korkeatasoista ja laaja-alaista osaamista omaava useampijäseninen neuvosto, ottaen huomioon tehtävän yhteiskunnallisen merkittävyyden ja laajan julkisen huomion. Myös valvojan uusi ja merkittävä tehtävä korjausmekanismin käynnistäjänä puoltaa valittua järjestelyä ja tehtävien keskittämistä yhdelle taholle. Arviointineuvoston laaja mandaatti mahdollistaa sellaistenkin aiheiden arvioimisen, jotka ovat luonteeltaan poliittisia tai lähellä päivänpoliittisen keskustelun teemoja.

Valiokunta on saanut selvitystä siitä, että tehtävien siirrossa ei ole eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaista epäselvyyttä.

Arviointineuvostosta säädetään uuden valvontatehtävän vuoksi jatkossa asetuksen sijasta lailla. Valtiontalouden tarkastusviraston tehtäväksi säädetään tarkastusviraston nykyisinkin suorittama valtiovarainministeriön talousennusteiden luotettavuuden jälkiarviointi, joka ei ole budjettikehysdirektiivin mukaan itsenäisen finanssipolitiikan valvojan hoitama tehtävä.

Riippumattomuus

Lakiehdotuksen 1 §:n 1 momentin mukaan riippumaton talouspolitiikan arviointineuvosto on Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen yhteydessä. Arviointineuvosto suorittaa tehtävänsä itsenäisesti, eikä se ota vastaan ohjausta ulkopuolisilta.

Tehtävä on luonteeltaan lakiin perustuvaa ja siihen sidottua julkisen vallan käyttöä. Säädettyä laki edellyttää arviointineuvoston toimivan riippumattomasti ja itsenäisesti. Lisäksi ohjauksen vastaanottokielto vahvistaa ja konkretisoi näitä vaatimuksia. Riippumattomuuden kannalta keskeiset säännökset lakiesityksessä määrittelevät arviointineuvoston asemaa, tehtäviä, kokoonpanoa ja asettamista.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esiin huoli riippumattoman valvojan sijoittamisesta valtiovarainministeriön hallinnonalalle, jossa arvioitava toiminta pitkälti toteutetaan. Esiin tuotiin myös se, että aikanaan Valtiontalouden tarkastusviraston siirrossa eduskunnan yhteyteen oli tavoitteena siirtää virasto pois toimeenpanovallan alaisuudesta ja varmistaa viraston riippumattomuus tarkastettavistaan (HE 39/2000 vp).

Saadun selvityksen perusteella esitys vastaa Ruotsissa käytössä olevaa mallia ja Ruotsin kokemuksiin perustuen arvioidaan, että julkinen paine varmistaa sen, että nimityksiin tai neuvoston toimintaan ei kohdistu vaikuttamista valtiovarainministeriön taholta. Lisäksi sijainnin lähellä taloustieteellistä tutkimusyhteisöä katsotaan edesauttavan neuvoston toimintaa ja arviointimenetelmien kehittämistä. Myös komissio on todennut talouspolitiikan arviointineuvoston riippumattomuuden olevan EU-lainsäädännön näkökulmasta riittävää.

Valiokunta katsoo saamansa selvityksen perusteella, että arviointineuvoston asema erillisenä valtion viranomaisena ja sen itsenäisyyttä ja riippumattomuutta korostava laintasoinen sääntely turvaavat hyvin ja selkeästi arviointineuvoston riippumattomuutta yleisellä tasolla. Samoin voidaan arvioida lakiperustaisen ohjauskiellon merkitystä. Koska arviointineuvosto toimii viranomaisena, sen toiminnassa on myös noudatettava hallintolain 6 §:ssä säädettyä vaatimusta, jonka mukaan toimien on oltava puolueettomia.

Valiokunta korostaa, että itsenäisen aseman varmistamiseksi arviointineuvostolla on oltava käytössään riittävät resurssit laadukkaiden analyysien toteuttamiseen vaaditussa aikataulussa. Tästä syystä valtion talousarvioon on perustettu uusi erillinen momentti arviointineuvoston toimintamenoille (28.30.06), mikä lisää myös rahoituksen läpinäkyvyyttä. Valiokunta toteaa lisäksi, että riittävän rahoituksen takaa viime kädessä eduskunta budjettivaltansa nojalla.

Valiokunta pitää välttämättömänä seurata arviointineuvoston riippumattomuuden toteutumista ja arvioida tarvittaessa järjestelyä uudelleen. Luonteva ajankohta tällaiselle arvioinnille on viimeistään lakiesityksen 9 §:n mukaisesti toteutetun ensimmäisen ulkoisen arvioinnin jälkeen. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa, että eduskunta hyväksyy arviointineuvoston riippumattomuuden seurantaan ja arviointiin liittyvän lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Tehtävät ja tiedonsaantioikeus

Arviointineuvoston riippumattomuuden turvaamisen kannalta on lisäksi tärkeää, että sillä on itsenäiset tehtävät. Arviointineuvoston tehtävät määrittelevää lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin sisältämää sääntelyä voidaan tältä kannalta pitää asianmukaisena ja riittävän laaja-alaisena. Lisäksi tehtävien hoitamista turvaa esityksen 7 §:ssä säädettävä laaja tiedonsaantioikeus.

Valvojan tehtävistä valiokunta nostaa esiin 1 §:n 2 momentin 6 kohdan, jonka mukaan arviointineuvosto vahvistaa valtiovarainministeriön ennustetoiminnasta vastaavalla osastolla laaditut valtion talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnittelun perustana olevat makrotalouden ennusteet. EU-oikeus edellyttää, että itsenäisen finanssipolitiikan valvojan on joko laadittava tai vahvistettava mainitut ennusteet.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Hallituksen esitystä valmisteltaessa ei ole pidetty tarpeellisena enää lain tasolla säätää makrotaloudellisen ennusteen laatimisen itsenäisyydestä, koska ennusteen vahvistaa riippumaton valvoja. Asiasta säädettäisiin jatkossa asetuksella. Valiokunta pitää saadun selvityksen perusteella kuitenkin tärkeänä turvata, että makrotaloudellinen ennuste laaditaan jatkossakin riippumattomana poliittisesta vaikuttamisesta ja siitä säädetään lailla.

Valiokunta toteaa, että valvojan velvollisuus raportoida eduskunnalle lakiesityksen 1 § 3 momentin mukaisesti vahvistaa parlamentaarista ulottuvuutta ja sääntöjen kansallista omistajuutta. Arviointineuvoston tulee antaa eduskunnalle helmikuun loppuun mennessä kertomus, joka sisältää sille annettuihin tehtäviin liittyvät valvontakannanotot ja arviot.

Arviointineuvosto käynnistää myös julkisen talouden hoitamisesta annetun lain 6 §:n mukaisen korjausmekanismin ensimmäisen osan. Riippumattomalla valvojalla on tärkeä rooli varmistaa, että tavoitteista poikkeaminen johtaa mahdollisimman nopeasti tarkoituksenmukaisiin korjaaviin toimiin.

Kokoonpano ja jäsenten kelpoisuus

Lakiehdotuksen 2 §:n mukaan arviointineuvoston puheenjohtajan ja jäsenten tulee edustaa taloustieteen eri alojen korkeatasoista tieteellistä tai merkittävää talouspolitiikan asiantuntemusta. Arviointineuvoston kokoonpano muodostuu voimassa olevasta asetuksesta poiketen siten kokonaan taloustieteen tai talouspoliittisen asiantuntemuksen edustajista eikä yhdenkään jäsenen tarvitse toimia kansainvälisissä tiedeyhteisöissä.

Valiokunta nostaa saadun selvityksen perusteella esiin, että arviointineuvoston riippumattomuuden takeena voidaan pitää etenkin vaatimusta, jonka mukaan jäsenten tulee edustaa taloustieteen eri alojen korkeatasoista tieteellistä asiantuntemusta. Tieteelliseen asiantuntemukseen liittyy yleisesti luottamus riippumattomuudesta. Kriteeri mahdollistaa useiden eri sektoreiden laaja-alaisen ja korkeatasoisen taloustieteellisen edustuksen.

Merkittävä talouspolitiikan asiantuntemus on sen sijaan väljempi ja tulkinnanvaraisempi kelpoisuuskriteeri, jolla vastataan esityksestä saatuun lausuntopalautteeseen. Rajauksen katsotaan kattavan muun muassa julkistalouden asiantuntemuksen osana talouspolitiikkaa eikä sen katsota rajaavan tieteenaloja, koska talouspolitiikan asiantuntijoita on myös muilla kuin taloustieteen aloilla. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esiin, että kriteerin voidaan ymmärtää viittaavan myös pelkästään käytännön toimijana kertyneeseen poliittiseen asiantuntemukseen talouspolitiikan alalla. Tällainen kytkentä voisi valiokunnan näkemyksen mukaan heikentää luottamusta jäsenen puolueettomuuteen, mikä ei vahvista luottamusta arviointineuvoston toiminnan riippumattomuuteen.

Valiokunta painottaa, että arviointineuvosto pystyy suoriutumaan tehtävistään vain, jos siihen nimitetään riittävän päteviä jäseniä. Tarpeen on myös korostaa, että kriteereillä pannaan täytäntöön budjettikehysdirektiivin 8 a artiklan 3 kohta, jonka mukaisesti nimitys tehdään henkilöiden julkiseen talouteen, makrotalouteen ja talousarviolahintoon liittyvän kokemuksen ja pätevyyden perusteella. Avointa menettelyä ja jäsenten riippumattomuutta tukee osaltaan se, että ehdotuksen kokoonpanosta tekevät yliopistojen taloustieteelliset yksiköt.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Jäsenten asettaminen ja toimikausi

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan valtiovarainministeriö pyytää yliopistojen taloustieteellisiltä yksiköiltä yhteisen ehdotuksen arviointineuvoston puheenjohtajaksi ja jäseniksi. Ministeriö voi poiketa yliopistojen ehdotuksesta ainoastaan painavista ja perustelluista syistä.

Valtioneuvosto määrää arviointineuvoston puheenjohtajan ja jäsenet valtiovarainministeriön esityksestä. Ministeriön esitys ei sido valtioneuvostoa, mikä saattaa heikentää esityksen laadintaa koskevan erityissääntelyn merkitystä arviointineuvoston riippumattomuuden kannalta. Poikkeamista valtiovarainministeriön esityksestä ei kuitenkaan voitane pitää käytännössä todennäköisenä muun muassa julkisen paineen vuoksi, eikä siinä voida poiketa lakisääteisistä kelpoisuusvaatimuksista.

Jäsenten nelivuotisen toimikauden pituuden valiokunta arvioi saadun selvityksen perusteella vahvistavan neuvoston työn vakautta ja sen itsenäisiä edellytyksiä. Henkilö voi toimia tehtävässä yhtäjaksoisesti enintään kahdeksan vuotta. Valiokunnan mielestä on perusteltua, että tehtävään on mahdollisuus palata uudelleen, koska sopivien jäsenkandidaattien määrä on rajallinen.

Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä toiminnan jatkuvuuden turvaamista voimaantulopykälän 3 momentin mukaisesti. Nykyinen arviointineuvosto jatkaa tämän lain mukaisena toimijana toimikautensa loppuun saakka, jonka jälkeen arviointineuvosto asetetaan yhden kerran siten, että puheenjohtajan ja yhden jäsenen toimikaudeksi määrätään viisi vuotta. Tämän jälkeen puheenjohtaja ja kyseinen jäsen määrätään neljän vuoden toimikaudeksi 3 §:n 1 momentin mukaisesti. Siirtymäsäännöksen viisi vuotta on poikkeus pykälän pääsäännöstä eikä estä puheenjohtajaa ja yhtä jäsentä toimimasta kahta peräkkäistä kautta, vaikka niiden yhteiskesto tässä tapauksessa olisikin yhdeksän vuotta.

Arviointineuvoston sihteeristö

Arviointineuvostolla on lakiehdotuksen 5 §:n mukaan asioiden valmistelua ja toimeenpanoa varten pääsihteerin johtama sihteeristö, jonka kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto ja tehtävän edellyttämä perehtyneisyys. Sihteeristö on virkasuhteessa Valtion taloudelliseen tutkimuskeskukseen, jolloin virkasuhteessa työnantajana on valtion virkamieslain mukaan valtio.

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että pääsihteerin johtaman virkasuhteisen sihteeristön voidaan arvioida vahvistavan neuvoston riippumattomuutta. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus nimittää pääsihteerin ja muut sihteeristöön kuuluvat virkamiehet arviointineuvoston esityksestä. Arviointineuvoston laatimaan esitykseen perustuva nimitysmenettely tukee osaltaan arviointineuvoston aseman itsenäisyyttä.

Samoin voidaan arvioida sitä, että pääsihteerinä ja sihteeristön jäseninä nimitettäessä on noudatettava perustuslain 125 §:ssä ja valtion virkamieslaissa säädettyjä nimitysharkinnan perusteita. Erityinen merkitys riippumattomuuden takeiden kannalta on valtion virkamieslain 8 c §:n säännöksellä, jonka mukaan nimitysharkinnassa on varmistettava, ettei virkaan nimitettävällä

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

ole virkaan kuuluvien tehtävien asianmukaista hoitoa vaarantavia sidonnaisuuksia ja että hänellä on muissakin suhteissa edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja luotettavasti.

Lopuksi

Hallituksen esitys laeiksi julkisen talouden hoitamisesta ja talouspolitiikan arviointineuvostosta sekä niihin liittyviksi laeiksi on parannus nykyiseen finanssipolitiikan ohjausjärjestelmään. Kansallisten sääntöjen suhde EU:n ohjauskehikkoon ja sen käytäntöihin ei kuitenkaan ole vielä kaikilta osin selkeä, ja säännösten vaiheittainen toimeenpano tuo kokonaisuuden ymmärrettävyyteen haasteita. Näin ollen finanssipoliittisen sääntökehikon toimivuutta on seurattava ja mahdolliset muutostarpeet arvioitava. Keskeistä on, että muutostarpeet käsitellään parlamentaarisisessa työryhmässä.

Valiokunta yhtyy kuulemiensa asiantuntijoiden näkemykseen siitä, että jos EU-sääntöjen valvontaan havaitaan liittyvän sellaista tulkinnanvaraisuutta ja joustavuutta, joka muovaisi niistä käytännössä vähemmän velvoittavia, niin on hyvä, että kansallinen sääntely, seuranta ja valvonta tarjoaa tällöin tärkeän varmistusmekanismin hyvän julkisen taloudenpidon turvaamiseen. Toisaalta valiokunta pitää aiheellisena, että EU-sääntöjen mahdolliset muutokset voivat johtaa myös kansallisten sääntöjen muutostarpeiden arviointiin.

Valiokunta painottaa, että parlamentaarinen yli vaalikauden ulottuva tavoitteenasettelu on tärkeä uusi elementti, joka lisää luottamusta pitkäjänteiseen ja hyvään julkisen talouden hoitamiseen. Kukaan hallitus linjaa jatkossa sopeutustoimien sisällöstä, mutta niiden mittakaava valmistellaan parlamentaarisesti etukäteen. Ylivaalikautinen parlamentaarinen sopimus vähentää myös riskiä finanssipolitiikan poukkoilevuudelle.

Valiokunta pitää saamansa selvityksen perusteella hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. lakiehdotus julkisen talouden hoitamisesta

5 §. Valtioneuvoston arvio julkisen talouden hoitoa vaalikaudella ohjaavan tavoitteen saavuttamisesta. Valiokunta on täsmentänyt 5 §:n 2 momentin sanamuotoa paremmin vastaamaan säännöskohtaisissa perusteluissa todettua tarkoitusta siitä, mitä kokonaisarvio koskee.

Uusi 8 §. Valtiovarainministeriön ennustetoiminta. Valiokunta on lisännyt uuden 8 §:n, joka vastaa sisällöltään 4. lakiehdotuksen myötä kumottavan fipo-lain 2 a §:ää (869/2012). Valiokunta pitää jatkossakin tärkeänä turvata makrotaloudellisen ennusteen riippumattoman valmistelun lain tasolla. Laissa jäljempänä olevien pykälien numerointi muuttuu vastaavasti.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

3. lakiehdotus valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Asema ja tehtävät. Valiokunta on tehnyt pykälään teknisen korjauksen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 167/2025 vp sisältyvät 2. ja 4. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 167/2025 vp sisältyvät 1. ja 3. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

julkisen talouden hoitamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Julkisen taloudenhoidon pitkän aikavälin tavoite

Julkisen taloudenhoidon tavoitteena on, että julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on enintään 60 prosenttia ja pitkällä aikavälillä enintään 40 prosenttia. Julkisen talouden hoitamisen on edistettävä tavoitetta.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

2 §

EU-lainsäädäntöön perustuva keskipitkän aikavälin suunnitelma

Valtioneuvosto laatii talouspolitiikan tuloksellisesta yhteensovittamisesta ja monenvälisestä julkisen talouden valvonnasta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1466/97 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1263 mukaisen keskipitkän aikavälin suunnitelman viipymättä nimittämisen jälkeen. Luonnos keskipitkän aikavälin suunnitelmaksi sisällytetään hallitusohjelmaan.

3 §

Julkisen talouden hoitoa ohjaavien tavoitteiden asettaminen

Julkisen talouden hoitoa ohjataan valtioneuvoston asettamilla valtion- ja paikallishallinnon yhteenlaskettua nimellistä rahoitusasemaa koskevilla tavoitteilla. Vaalikauden neljän vuoden tavoite asetetaan vaalikauden alussa vaalikauden viimeiselle vuodelle. Ylivaalikautinen kahdeksan vuoden tavoite asetetaan vaalikauden puoliväliin mennessä keskimääräisenä rahoitusasemana tulevalle kahdeksan vuoden ajanjaksolle.

Valtioneuvoston on:

1) asetettava rahoitusasematavoitteet siten, että ne edistävät Euroopan unionin toiminnasta tehtyihin sopimuksiin liitetystä pöytäkirjassa 12 mainittujen alijäämää ja velkaa koskevien viitearvojen noudattamista;

2) asetettava rahoitusasematavoitteet siten, että ne täyttävät vähintään 2 §:ssä mainitun suunnitelman mukaiset sitoumukset;

3) asetettava vaalikauden rahoitusasematavoite siten, että se edistää ylivaalikautisen rahoitusasematavoitteen saavuttamista; ja

4) asetettava ylivaalikautinen rahoitusasematavoite, ellei 1 tai 2 kohdassa edellytetä tätä vaativamman rahoitusasematavoitteen asettamista, siten, että julkisyhteisöjen velan suhteessa bruttokansantuotteeseen arvioidaan laskevan kahdeksan seuraavaa kalenterivuotta kattavan tarkastelujakson aikana kohti 1 §:ssä mainittua julkisen talouden pitkän aikavälin tavoitetta keskimäärin vähintään 0,75 prosenttiyksikköä vuosittain tai pysyvän tavoitetta pienempänä.

Valtioneuvosto asettaa vaalikauden alussa parlamentaarisen työryhmän valmistelemaan samalla vaalikaudella asetettavaa ylivaalikautista tavoitetta ja seuraavalla vaalikaudella asetettavaa vaalikauden tavoitetta.

Tämän pykälän 2 momentin 3 ja 4 kohdassa säädetyistä ehdoista voidaan poiketa väliaikaisesti poikkeuksellisissa kriisitilanteissa, joihin valtioneuvosto ei voi vaikuttaa ja joilla on merkittävä vaikutus julkiseen talouteen, edellyttäen, että poikkeaminen ei vaaranna julkisen talouden kestävyttä pitkällä aikavälillä. Jäljempänä 7 §:ssä tarkoitettu finanssipolitiikan valvoja tekee arvion poikkeamiselle esitetyistä perusteluista, poikkeamisen kestosta ja suuruudesta sekä tämän vaikutuksesta julkisen talouden kestävyteen.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

4 §

Julkisen talouden suunnitelma ja valtion talousarvio

Valtioneuvosto laatii julkisen talouden suunnitelman vaalikaudeksi viipymättä 2 §:ssä mainitun suunnitelman laatimisen jälkeen. Suunnitelman tulee sisältää 3 §:ssä tarkoitettu vaalikauden rahoitusasematavoite sekä toimenpiteet sen saavuttamiseksi. Valtioneuvosto tarkistaa julkisen talouden suunnitelman vuosittain seuraavaksi neljäksi vuodeksi.

Edellä 3 §:ssä tarkoitettu ylivaalikautinen tavoite asetetaan vaalikauden puolivälissä laadittavassa julkisen talouden suunnitelman tarkistuksessa.

Vaalikauden rahoitusasematavoite ja julkisen talouden suunnitelma otetaan huomioon valtion talousarvion valmistelussa.

5 §

Valtioneuvoston arvio julkisen talouden hoitoa vaalikaudella ohjaavan tavoitteen saavuttamisesta

Valtioneuvosto laatii kokonaisarvion 3 §:n nojalla asettamansa vaalikauden rahoitusasematavoitteen saavuttamisesta vähintään julkisen talouden suunnitelman vuosittaisen tarkistuksen ja valtion talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

Valtioneuvosto ryhtyy tarpeellisiksi katsomiinsa julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä korjaaviin toimenpiteisiin, jos kokonaisarvion mukaan vaalikauden rahoitusasematavoitetta tulnaisiin kokonaisarvion mukaan rikkomaan tai jos koko julkisen talouden kuluvan tai seuraavan vuoden arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on heikompi kuin -2,5 prosenttia taikka jos Euroopan unionin komissio tai neuvosto on jäsenvaltioiden talouspolitiikkojen monenvälisen valvonnan yhteydessä arvioinut olevan olemassa riski, että Suomi poikkeaa neuvoston Suomelle 2 §:ssä tarkoitetun asetuksen nojalla hyväksymästä nettomenopolusta.

6 §

Korjausmekanismi

Jäljempänä 7 §:ssä tarkoitettu finanssipolitiikan valvoja laatii ja julkistaa säännöllisesti kokonaisarvion julkista taloutta vaalikaudella ohjaavan rahoitusasematavoitteen saavuttamisesta. Arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti, onko valtioneuvosto tehnyt julkisen talouden suunnitelmassa yksilöidyt tai niitä julkistaloudelliselta vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ja onko koko julkisen talouden kuluvan tai seuraavan vuoden arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen heikompi kuin -2,5 prosenttia. Jos finanssipolitiikan valvoja katsoo laatimansa kokonaisarvion perusteella, että rahoitusasematavoitetta ei saavuteta eikä tavoitteesta poikkeamiseen ole hyväksyttäviä perusteita, valvoja esittää valtioneuvostolle arvion tarvittavien korjaavien toimenpiteiden mittaluokasta ja aikataulusta.

Jos valtioneuvosto ei ryhdy finanssipolitiikan valvojan 1 momentin nojalla esittämiin toimenpiteisiin, valtioneuvoston tulee julkisesti perustella menettelynsä kahden kuukauden kuluessa finanssipolitiikan valvojan arvion antamisesta.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Jos Euroopan unionin neuvosto on tehnyt Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 126 artiklan 6 kohdan mukaisen Suomea koskevan päätöksen liiallisesta alijäämästä, valtioneuvoston tulee ryhtyä artiklan 7 kohdan nojalla Suomelle annettujen suositusten mukaisiin tai niitä julkistaloudellisilta vaikutuksiltaan vastaaviin toimenpiteisiin suositusten mukaisessa määräajassa sekä antaa asiasta eduskunnalle selonteko. Selonteon tulee sisältää selostus tarvittavista lainsäädäntö- ja muista toimenpiteistä.

Jos Euroopan unionin neuvosto on tehnyt Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 126 artiklan 9 kohdan mukaisen Suomea koskevan päätöksen tai ryhtynyt artiklan 11 kohdan mukaisiin toimenpiteisiin, valtioneuvoston tulee antaa tiedonanto tarvittavista lisätoimista.

7 §

Valvonta ja toimenpiteet valvontakannanottojen johdosta

Tämän lain noudattamista valvoo talouspolitiikan arviointineuvosto. Talouspolitiikan arviointineuvostosta säädetään siitä annetussa laissa (/).

Jos valtioneuvosto ei ryhdy talouspolitiikan arviointineuvoston siitä annetun lain 1 §:n 2 momentin 1, 3, 4 tai 6 kohtien nojalla esittämiin toimenpiteisiin, valtioneuvoston tulee julkisesti perustella menettelynsä kahden kuukauden kuluessa finanssipolitiikan valvojan arvion antamisesta.

8 § (Uusi)

Valtiovarainministeriön ennustetoiminta

Valtiovarainministeriössä ennustetoiminnasta vastaavan osaston päällikkö ratkaisee itsenäisesti esittelystä asiat, jotka koskevat valtion talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnittelun perustana olevia makrotalouden kehitystä koskevia ennusteita.

9 § (Uusi)

Asetuksenantovaltuus

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää valtioneuvoston tekemässä julkisen talouden monivuotisessa suunnittelussa käytettävien julkisen talouden ja sen alasektoreiden tuloja, menoja, alijäämää, velkaa ja muita vastaavia seikkoja koskevien finanssipoliittisten tavoitteiden asettamisesta, tavoitteiden asettamisessa ja niiden saavuttamisen arvioinnissa käytettävistä ennuste-, tilasto- ja muista tiedoista sekä tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeellisten valtioneuvoston toimenpiteiden suunnittelusta.

10 § (Uusi)

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 3 §:n 2 momentin 3 kohta, 5 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan valtioneuvosto ryhtyy tarpeellisiksi katsomiinsa julkisen talouden

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

vakautta ja kestävyyttä korjaaviin toimenpiteisiin, jos koko julkisen talouden kuluvalle tai tulevalle vuodelle arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on heikempi kuin -2,5 prosenttia, ja 6 §:n 2 momentin toisen virkkeen säännös, jonka mukaan finanssipolitiikan valvoja ottaa arvioinnissaan huomioon erityisesti, onko koko julkisen talouden kuluvalle tai tulevalle vuodelle arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen heikempi kuin -2,5 prosenttia, tulevat kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2031. Lain 3 §:n 2 momentin 4 kohta tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2033.

Lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu ylivaalikautinen tavoite asetetaan ensimmäisen kerran vaalikauden 2027 ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2027–2033.

2.

Laki

talouspolitiikan arviointineuvostosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Asema ja tehtävät

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen yhteydessä on riippumaton talouspolitiikan arviointineuvosto. Arviointineuvosto suorittaa tehtävänsä itsenäisesti eikä ota vastaan ohjausta ulkopuolisilta.

Arviointineuvoston tehtävänä on:

1) valvoa julkisen talouden hoitamisesta annetun lain (/) 3–5 §:ien noudattamista sekä laatia mainitun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettut arviot;

2) arvioida talouspolitiikalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista sekä talouspolitiikan vaikutuksia erityisesti taloudellisen kasvun ja vakauden, työllisyyden ja julkisen talouden pitkän ajan kestävyuden kannalta;

3) arvioida julkisen talouden ohjausmenettelyiden yhtenäisyyttä, johdonmukaisuutta ja vaikuttavuutta;

4) laatia:

a) talouspolitiikan tuloksellisesta yhteensovittamisesta ja monenvälisestä julkisen talouden valvonnasta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1466/97 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1263 11 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa ja 15 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu lausunto artiklakohdissa mainitusta ajankohdasta lukien; ja

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

b) valtiovarainministeriön pyynnöstä edellä mainitun asetuksen 23 artiklassa tarkoitettu arviointi ja analyysi sekä liiallisia alijäämiä koskevan menettelyn täytäntöönpanon nopeuttamisesta ja selkeyttämisestä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1467/97, sellaisena kuin on se muutettu asetuksella (EU) 2024/1264, 3 artiklan 5 kohdan mukainen ei-sitova erillinen selvitys;

5) osallistua pyynnöstä eduskunnan ja sen valiokuntien järjestämiin kuulemisiin ja keskusteluihin; ja

6) vahvistaa valtiovarainministeriön ennustetoiminnasta vastaavalla osastolla laaditut valtion talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnittelun perustana olevat makrotalouden ennusteet.

Arviointineuvosto antaa eduskunnalle vuosittain helmikuun loppuun mennessä kertomuksen, joka sisältää 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen arviointineuvoston valvontakannanotot ja arviot. Lisäksi arviointineuvosto voi antaa eduskunnalle tarvittaessa erilliskertomuksia.

2 §

Kokoonpano

Arviointineuvostoon kuuluvat puheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä. Puheenjohtajan ja jäsenten tulee edustaa taloustieteen eri alojen korkeatasoista tieteellistä tai merkittävää talouspolitiikan asiantuntemusta.

3 §

Asettaminen ja toimikausi

Valtioneuvosto määrää arviointineuvoston puheenjohtajan ja jäsenet valtiovarainministeriön esityksestä neljän vuoden toimikaudeksi. Valtiovarainministeriö pyytää yliopistojen taloustieteellisiltä yksiköiltä yhteisen ehdotuksen arviointineuvoston puheenjohtajaksi ja jäseniksi. Valtiovarainministeriö voi poiketa yliopistojen ehdotuksesta ainoastaan painavista ja perustelluista syistä. Arviointineuvosto nimeää keskuudestaan varapuheenjohtajan.

Arviointineuvoston puheenjohtajaksi tai jäseneksi määrätty henkilö voi toimia neuvostossa yhtäjaksoisesti enintään kahdeksan vuotta.

4 §

Arviointineuvoston toiminta

Arviointineuvosto kokoontuu puheenjohtajan tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtajan kutsusta.

Arviointineuvosto on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi vähintään kaksi jäsentä.

Asia ratkaistaan yksinkertaisella äänen enemmistöllä. Äänen mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Talouspolitiikan arviointineuvosto voi päättää ja muutoin käsitellä sille kuuluvia asioita osittain tai kokonaan sähköisessä toimintaympäristössä järjestetyssä kokouksessa. Sähköisessä

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

kokouksessa arviointineuvoston on huolehdittava tietoturvallisuudesta ja siitä, etteivät salassa pidettävät tiedot ole ulkopuolisten saatavissa.

Sähköisen kokouksen edellytyksenä on, että kokouksen puheenjohtaja ja sihteeri voivat luotettavasti todentaa kokoukseen osallistuvat ja että kokoukseen osallistuva voi seurata kokouksen kulkua ja osallistua asioiden käsittelyyn.

5 §

Sihteeristö

Arviointineuvostolla on asioiden valmistelua ja toimeenpanoa varten pääsihteerin johtama sihteeristö, joka on virkasuhteessa Valtion taloudelliseen tutkimuskeskukseen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus nimittää pääsihteerin ja muut sihteeristöön kuuluvat virkamiehet arviointineuvoston esityksestä.

Pääsihteerin ja sihteeristöön kuuluvan muun virkamiehen kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto ja tehtävän edellyttämä perehtyneisyys.

6 §

Työjärjestys

Arviointineuvoston tehtävistä ja toimivallasta sekä asioiden käsittelystä määrätään tarkemmin neuvoston hyväksymässä työjärjestyksessä.

7 §

Tiedonsaantioikeus

Arviointineuvostolla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada valtion virastoilta ja laitoksilta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät salassa pidettävät asiakirjat lukuun ottamatta julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) tai sen nojalla annettujen säännösten nojalla turvallisuusluokiteltavia asiakirjoja tai tietoja.

8 §

Palkkiot ja korvaukset

Arviointineuvoston jäsenillä sekä arviointineuvoston kuulemalla asiantuntijalla on oikeus kohtuulliseen palkkioon. Palkkioiden perusteet vahvistaa valtiovarainministeriö.

Matkoista aiheutuvat kustannukset korvataan matkakustannusten korvaamisesta tehdyn valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

9 §

Ulkoisen arviointi

Valtiovarainministeriö tilaa vähintään viiden vuoden välein arviointineuvoston toimintaa koskevan riippumattoman ulkoisen arvioinnin.

10 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 1 §:n 2 momentin 4 kohdan a alakohta tulee voimaan kuitenkin vasta 1 päivänä toukokuuta 2032. Ennen säännöksen voimaantuloa arviointineuvosto voi laatia omasta aloitteestaan tai valtiovarainministeriön pyynnöstä 1 §:n 2 momentin 4 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja lausuntoja.

Ennen tämän lain voimaantuloa asetettu talouspolitiikan arviointineuvosto toimii tämän lain mukaisena talouspolitiikan arviointineuvostona toimikautensa loppuun saakka. Tämän jälkeen arviointineuvosto asetetaan yhden kerran siten, että puheenjohtajan ja yhden jäsenen toimikaudeksi määrätään viisi vuotta. Tämän jälkeen puheenjohtaja ja kyseinen jäsen määrätään neljän vuoden toimikaudeksi 3 §:n 1 momentin mukaisesti.

Tämän lain 1 §:n 3 momentin säännöstä vuosittain eduskunnalle annettavasta kertomuksesta sovelletaan ensimmäisen kerran arviointineuvoston vuonna 2027 antamaan kertomukseen.

3.

Laki

valtionalouden tarkastusvirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtionalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 1 §:n 4 momentti seuraavasti:

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

1 §

Asema ja tehtävät

Tarkastusviraston tehtävänä on laatia jäsenvaltioiden julkisen talouden kehyksiä koskevista vaatimuksista annetun neuvoston direktiivin 2011/85/EU, ~~sellaisena kuin se on muutettu neuvoston direktiivillä 2024/1265/EU~~, 4 artiklan 6 kohdassa tarkoitetut finanssipolitiikan vuosittaisessa ja monivuotisessa suunnittelussa käytettyjä makrotalouden ja julkisen talouden ennusteita koskevat jälkiarviointit ja julkistettava ne.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annettu laki (869/2012).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa talouspolitiikan arviointineuvoston riippumattomuuden toteutumista ja arvioi tarvetta tehtävän uudelleenjärjestelylle viimeistään sen jälkeen, kun on tehty talouspoliittisesta arviointineuvostosta annetun lain 9 §:n mukainen ensimmäinen ulkoinen arviointi.

Helsingissä 2.12.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Saara Hyrkkö vihr
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Mika Lintilä kesk
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Joonas Räsänen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Riitta Kaarisalo sd (osittain)
varajäsen Lauri Lyly sd (osittain)
varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Mari Nuutila
valiokuntaneuvos Jonna Berghäll

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

Vastalause /vas

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki julkisen talouden hoitamisesta ja laki talouspolitiikan arviointineuvostosta. Lait sisältävät EU:n uusien finanssipoliittisten sääntöjen täytäntöönpanoa koskevan kansallisen lainsäädännön. Tämän lisäksi hallituksen esitys sisältää ylimääräistä kansallista lisäsääntelyä, jonka edellyttämä sopeutus olisi monissa tapauksissa EU-sääntöjä mittavampaa. Kyseinen lisäsääntely tulisi vaikuttamaan finanssipoliitiikan suunnitteluun, toteuttamiseen ja sen arviointiin. Lisäsääntely tulisi myös muuttamaan poliittisen järjestelmämme toimintaa luomalla uudenlaisen finanssipoliitiikan suunnittelun ja valvonnan prosessin, jossa valtaa käyttäisi hallituksen lisäksi myös parlamentaarinen työryhmä.

Hallituksen lakiesityksen mukaan julkista taloutta ohjattaisiin valtion ja paikallishallinnon, eli julkisyhteisöjen velkaa kerryttävien sektorien, yhteenlasketulle nimelliselle rahoitusasemalle asetettavalla vaalikausikohtaisella ja ylivaalikautisella rahoitusasematavoitteella. Rahoitusasematavoitteiden asettaminen valmisteltaisiin vaalikausittain parlamentaarisesti.

Hallituksen esityksen mukaan EU-lainsäädännön edellyttämänä kansallisena finanssipoliittisena sääntönä toimisi valtion- ja paikallishallinnon yhteenlasketulle nimelliselle rahoitusasemalle asetettava vaalikausikohtainen rahoitusasematavoite. Vaalikausikohtainen rahoitusasematavoite tulisi asettaa vaalikauden alussa EU-oikeudelliset vaatimukset täyttävästi ja siten, että se edistää ylivaalikautisen rahoitusasematavoitteen saavuttamista. Valtioneuvoston tulisi myös esittää vaalikauden rahoitusasematavoitteen saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa sekä tarkistaa suunnitelma vuosittain. Vaalikauden rahoitusasematavoitteen saavuttamista tukisi korjausmekanismi. Ylivaalikautinen rahoitusasematavoite taas asetettaisiin vaalikauden puolivälissä seuraavaksi kahdeksaksi vuodeksi keskimääräisenä rahoitusasemana.

Hallituksen esityksen mukaan ylivaalikautinen rahoitusasematavoite tulisi asettaa EU-oikeudelliset vaatimukset täyttävästi ja vähintään siten, että julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen vähenee vuosittain keskimäärin vähintään 0,75 prosenttiyksikköä kahdeksan vuoden tarkastelujakson aikana.

EU-lainsäädännön edellyttämänä itsenäisenä finanssipoliitiikan valvojana toimisi talouspolitiikan arviointineuvosto. Arviointineuvostosta säädettäisiin sen uuden valvontatehtävän vuoksi jatkossa asetuksen sijasta lailla.

Vasemmistoliitto on huolissaan Suomen velkaantumisesta ja valmis vahvistamaan julkista taloutta toimenpiteillä, jotka edistävät julkisen velkasuhteen taittumista laskevalle uralle. Vasemmistoliitto kuitenkin näkee esitetyn kansallisen lisäsääntelyn aiheuttavan talouspolitiikan seurannan kannalta tarpeetonta monimutkaisuutta, kaventavan hallituksen finanssipoliittista liikkumavaraa ja johtavan pahimmillaan julkisen velkasuhteen kannalta jopa haitalliseen myötäsykliseen finanssipoliitiikkaan. Vaarana on, että kansallisen lisäsääntelyn edellyttämä myötäsyklinen sopeutus johtaisi Suomen velkasuhteen kasvuun ja leikkausten kehään.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

Euroopan unionin uudet finanssipoliittiset säännöt ovat itsessään jo varsin tiukat ja tulevat edellyttämään Suomelta huomattavaa julkisen talouden sopeuttamista tulevina vuosina. EU-sääntely on velvoittavaa, eli jäsenmaiden on tuotava säännöstö kansalliseen lainsäädäntöön. Vasemmistoliitto katsoo, että EU:n finanssipoliittiset säännöt tulisi implementoida sellaisenaan eikä ylimääräiselle kansalliselle lisäsääntelylle ole tarvetta.

Kansallinen velkajarru edellyttäisi monissa tilanteissa Suomelta tiukempaa sopeutusta kuin EU-säännöt, ja on merkittävä riski, että tiukkojen vaatimusten vuoksi sopeutuksia tehdään matalasuhdanteessa, mikä johtaisi merkittäviin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Kansallinen velkajarru on EU-sääntelyä tiukempi kolmessa keskeisessä kohdassa. Ensinnäkin kansallinen velkajarru edellyttäisi Suomea laskemaan velkasuhdettaan keskimäärin 0,75 prosenttiyksiköllä vuosittain, mikä olisi tiukempi velan alentamistahti kuin mitä EU edellyttää Suomen nykyisellä velkatasolla. EU:n finanssipoliittisten sääntöjen mukaan jäsenmaan tulisi laskea velkasuhdettaan 0,5 prosenttiyksikköä vuosittain, jos velkasuhde on yli 60 prosenttia bruttokansantuotteesta, ja yhden prosenttiyksikön verran, jos se ylittää 90 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vaikka Suomen julkisen talouden velkasuhde tulee todennäköisesti pian ylittämään 90 prosentin rajan, tavoitteena on saada Suomen velkasuhde rajan alapuolelle lähitulevaisuudessa. Näissä olosuhteissa kansallisen lisäsääntelyn edellyttämä 0,75 prosenttiyksikön velanalentamistahti tulee edellyttämään Suomelta suurempaa sopeutusta kuin EU-säännöt. Tämän sopeutuksen mittakaava on merkittävä. Kyse on miljardeista — jopa kymmenistä miljardeista — riippuen erityisesti siitä, kasvaako Suomen talous vai ei.

Toisekseen kansallisen lisäsääntelyn asettama julkisyhteisöjen nimellinen rahoitusasema, 2,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, on kireämpi kuin EU:n edellyttämä 3 prosenttia. Alijäämän tiukempi rajoittaminen kaventaa talouspoliittista liikkumavaraa entisestään ja vaikeuttaa erityisesti vastasyklisen finanssipoliittikan harjoittamista. Kolmanneksi, kansallinen velkajarru asettaa EU:ta tiukemman tavoitteen julkisen talouden velkasuhteelle. Julkisyhteisöjen velkatasotavoite on EU:ssa 60 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun taas hallituksen esityksessä viitearvo on asetettu 40 prosenttiin. Yhdessä 0,75 prosenttiyksikön velan alentamistavoitteen kanssa tämä velkasuhdetavoite tarkoittaisi huomattavaa sopeutusta vielä senkin jälkeen kun 60 prosentin raja velkasuhteessa olisi alitettu. Lain valmistelussa ei ole riittävästi arvioitu, mitä vuosikymmeniä kestävä sopeutus jopa kymmenien miljardien edestä kohti tätä velkasuhteen viitearvoa tulisi merkitsemään Suomen yhteiskunnalle.

Vasemmistoliitto ei voi hyväksyä näin laajaa kansallista lisäsääntelyä, jonka vaikutukset ovat todennäköisesti haitalliset Suomen talouden, työllisyyden, hyvinvointivaltion ja koko yhteiskunnan kannalta. Vasemmistoliitto näkee erityisenä vaarana, että kansallisen lisäsääntelyn edellyttämä sopeutus tulee heikentämään Suomen talouskasvua ja sen edellytyksiä pidemmälläkin tähtäimellä. Talouskasvun merkittävin este on tällä hetkellä liian alhainen yksityinen kulutuskysyntä, mikä vaikuttaa myös negatiivisesti yritysten investointihalukkuuteen. Vastavia olosuhteita voi tulla eteen myös 2030-luvulla ja sen jälkeen kansallisen lisäsääntelyn ollessa voimassa. Voimakas sopeutus matalasuhdanteessa on omiaan syventämään ja pitkittämään taantumaa. Pitkittynyt matalasuhdanne voi vaikuttaa myös pitkän aikavälin kasvupotentiaaliin, kun yritykset pidättäytyvät tuottavuutta parantavista investoinneista ja työttömyyden hystereesi-ilmiö vaikuttaa myös rakenteelliseen työttömyyteen ja työn tuottavuuteen. Velkajarruksi kutsuttu kansallinen lisäsääntely saattaa hyvinkin muodostua

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

kasvujarruksi ja sen myötä velkakaasuksi, sillä hyytynyt talouskasvu kasvattaa maan velkasuhdetta. Matalasuhdanteessa toteutetulla sopeutuksella on suurempi kerroinvaikutus talouskasvuun, ja näin ollen esimerkiksi taantumassa toteutettu sopeutus johtaa usein velkasuhteen kasvuun.

Oleennaista käytännön vaikutuksen kannalta on tietenkin se, kuinka nyt säädettyä lainsäädäntöä jatkossa sovelletaan. Parlamentarisessa käsittelyssä esitykseen tuotiin jonkin verran joustolementtejä, mikä on hyvä. Hallituksen esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, minkälaisessa tilanteessa kansallisesta lisäsääntelystä voi poiketa. Ei ole selvää, riittäisikö taloudellinen taantuma perusteeksi poikkeamalle vai pitäisikö tilanteen olla poikkeuksellisempi, kuten sota.

Kansallinen lisäsääntely myös monimutkaistaa tarpeettomasti talouspolitiikan ohjauskehikkoa. EU-sääntely perustuu nettomenotarkasteluun, joka eroaa tarkastelutavaltaan kansallisesta lisäsääntelystä. Kansalliset säännökset myös poikkeavat EU-sääntelyn velkaturvalausekkeista. Kokonaisuus onkin varsin sekava. Ei ole tarkoituksenmukaista, että talouspolitiikan suunnittelu, ohjaaminen ja arviointi pitää sisällään näin monia päällekkäisiä ja toisistaan kuitenkin eroavia prosesseja.

Tiukempaan kansalliseen lisäsääntelyyn liittyy myös useita ongelmia demokratian kannalta. Se rajoittaisi vaalien perusteella valitun hallituksen talouspolitiikan liikkumatilaa sekä hankaloittaisi yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja haasteisiin vastaamista. Talouspolitiikassa ei ole kyse ainoastaan sopeutusten kohdentamisesta leikkausten ja verotoimien välillä, vaan myös finanssipolitiikan virityksestä. Jos finanssipolitiikan viritys olisi sinetöity ennen eduskuntavaaleja, tämä tarkoittaisi hallituksen talouspoliittisen liikkumavaran kaventumista talouspolitiikan osalta merkittävästi.

Myös päätettyyn parlamentaariseen seurantarakenteeseen liittyy ongelmia. Vasemmistoliitto ei sinänsä vastusta parlamentaarista työskentelyä, mutta nykyisessä esityksessä parlamentaarisen ryhmän mandaatista muodostuu liian laaja. On demokratian kannalta ongelmallista, että kulloisellakin oppositiolla on näin laaja vaikutusmahdollisuus hallituksen talouspolitiikan linjaan ja tulevien hallitusten käsiä talouspolitiikassa sidotaan näin tiukasti. Sopimus vähättelee vaalien merkitystä sitomalla tulevien hallitusten käsiä parlamentaarisen ryhmän päätöksiin ja rajoittamalla hallituksen kykyä vastata kulloisiinkin olosuhteisiin. Vaikka hallitus voi poiketa parlamentarisessa ryhmässä asetetuista tavoitteista julkisella selittämisellä, muodostaa rakenne hallitusta poliittisesti rajoittavan kehikon. Parlamentaarinen ryhmä muodostaa myös erikoisen rinnakkaisrakenteen eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle.

Ongelmallista on myös valtiovarainministeriön vallan kasvu. Parlamentaarisen työryhmän asettamien rahoitusasematavoitteiden tulee perustua valtiovarainministeriön makrotalouseennusteeseen, ja kukin hallitus laatii suunnitelman rahoitusasematavoitteen saavuttamiseksi, jonka tulee perustua valtiovarainministeriön laatimiin vaikutusarvioihin julkisen talouden vaikutuksista. Hallituksen toimintavapautta siis sidotaan valtiovarainministeriön arvioihin. Tällä on merkittävä vaikutus hallituksen talouspoliittiseen liikkumatilaaan. Valtiovarainministeriön vaikutusarviot ovat tosielämässä rajalliset. Tämä on ilmeistä esimerkiksi työllisyyslaskelmien osalta. Valtiovarainministeriö laskee suoraviivaisesti köyhiltä leikkaamisen vauhdittavan työllisyyttä ja vähättelee pienituloisten ostovoiman leikkaamisen haittoja kokonaiskysynnälle ja talouskasvulle. Valtiovarainministeriö käyttää

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

vaikutusarvioissaan alhaisempaa finanssipolitiikan kerrointa kuin mikä olisi tutkimuskirjallisuuden valossa perusteltua, mikä vähättelee leikkausten vaikutusta kysyntään ja kasvuun. Jos tämä arvio kerroinvaikutuksesta osoittautuu vääräksi, voivat kansallisen lisäsääntelyn edellyttämien sopeutusten vaikutukset olla talouskasvun näivettyminen ja velkasuhteen kasvu. Onkin ilmeistä, että valtiovarainministeriön arviointiosaamista on kehitettävä ja myös muiden tahojen arviointiosaamista olisi perusteltua hyödyntää.

Valtiontalouden rahoitusasemaan vaikuttavat sekä menot että tulot ja taloutta voidaan sopeuttaa sekä meno- että tulosopeutuksella. Onkin perusteltua, että valtiontalouden kehysmenettelyä uudistetaan tukemaan velkakestävyyttä uudistamalla kehysmenettely. Nykyisin kehysmenettely rajaa vain menoja, mikä kannustaa kehysten kiertämiseen veroja alentamalla. Siksi myös tulot tulisi tuoda kehysmenettelyn piiriin. Tämä olisi johdonmukaista myös EU:n nettomenotarkastelujen logiikan kanssa, joka perustuu sekä menojen että tulojen huomiointiin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2.—4. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna. (Vastalauseen muutosehdotukset)

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

julkisen talouden hoitamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Julkisen taloudenhoidon pitkän aikavälin tavoite

Julkisen taloudenhoidon tavoitteena on, että julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on enintään 60 prosenttia ja pitkällä aikavälillä enintään 40 prosenttia. Julkisen talouden hoitamisen on edistettävä tavoitetta.

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

2 §

(Kuten VaVM)

3 §

Julkisen talouden hoitoa ohjaavien tavoitteiden asettaminen

Julkisen talouden hoitoa ohjataan valtioneuvoston asettamilla valtion- ja paikallishallinnon yhteenlaskettua nimellistä rahoitusasemaa koskevilla tavoitteilla. Vaalikauden neljän vuoden tavoite asetetaan vaalikauden alussa vaalikauden viimeiselle vuodelle. ~~Ylivaalikautinen kahdeksan vuoden tavoite asetetaan vaalikauden puoliväliin mennessä keskimääräisenä rahoitusasemana tulevalle kahdeksan vuoden ajanjaksolle.~~

Valtioneuvoston on:

1) asetettava rahoitusasematavoitteet siten, että ne edistävät Euroopan unionin toiminnasta tehtyihin sopimukseen liitettyssä pöytäkirjassa 12 mainittujen alijäämää ja velkaa koskevien viitearvojen noudattamista; ja

2) asetettava rahoitusasematavoitteet siten, että ne täyttävät vähintään 2 §:ssä mainitun suunnitelman mukaiset sitoumukset.

~~3) asetettava vaalikauden rahoitusasematavoite siten, että se edistää ylivaalikautisen rahoitusasematavoitteen saavuttamista; ja~~

~~4) asetettava ylivaalikautinen rahoitusasematavoite, ellei 1 tai 2 kohdassa edellytetä tätä vaativamman rahoitusasematavoitteen asettamista, siten, että julkisyhteisöjen velan suhteessa bruttokansantuotteeseen arvioidaan laskevan kahdeksan seuraavaa kalenterivuotta kattavan tarkastelujakson aikana kohti 1 §:ssä mainittua julkisen talouden pitkän aikavälin tavoitetta keskimäärin vähintään 0,75 prosenttiyksikköä vuosittain tai pysyvän tavoitetta pienempänä.~~

~~Valtioneuvosto asettaa vaalikauden alussa parlamentaarisen työryhmän valmistelemaan samalla vaalikaudella asetettavaa ylivaalikautista tavoitetta ja seuraavalla vaalikaudella asetettavaa vaalikauden tavoitetta.~~

~~Tämän pykälän 2 momentin 3 ja 4 kohdassa säädetyistä ehdoista voidaan poiketa väliaikaisesti poikkeuksellisissa kriisitilanteissa, joihin valtioneuvosto ei voi vaikuttaa ja joilla on merkittävä vaikutus julkiseen talouteen, edellyttäen, että poikkeaminen ei vaaranna julkisen talouden kestävyyttä pitkällä aikavälillä. Jäljempänä 7 §:ssä tarkoitettu finanssipolitiikan valvoja tekee arvion poikkeamiselle esitetyistä perusteluista, poikkeamisen kestosta ja suuruudesta sekä tämän vaikutuksesta julkisen talouden kestävyYTEEN.~~

4 §

Julkisen talouden suunnitelma ja valtion talousarvio

(1 mom. kuten VaVM)

Julkisen talouden suunnitelman tulee kohdella tuloja ja menoja symmetrisesti. ~~Edellä 3 §:ssä tarkoitettu ylivaalikautinen tavoite asetetaan vaalikauden puolivälissä laadittavassa julkisen talouden suunnitelman tarkistuksessa.~~

(3 mom. kuten VaVM)

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

5 §

Valtioneuvoston arvio julkisen talouden hoitoa vaalikaudella ohjaavan tavoitteen saavuttamisesta

(1 mom. kuten VaVM)

Valtioneuvosto ryhtyy tarpeellisiksi katsomiinsa julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä korjaaviin toimenpiteisiin, jos vaalikauden rahoitusasematavoitetta tulnaisiin kokonaisarvion mukaan rikkomaan tai jos koko julkisen talouden kuluvan tai seuraavan vuoden arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on heikompi kuin ~~-2,5~~-3 prosenttia taikka jos Euroopan unionin komissio tai neuvosto on jäsenvaltioiden talouspolitiikkojen monenvälisen valvonnan yhteydessä arvioinut olevan olemassa riski, että Suomi poikkeaa neuvoston Suomelle 2 §:ssä tarkoitetun asetuksen nojalla hyväksymästä nettomenopolusta.

6 §

Korjausmekanismi

Jäljempänä 7 §:ssä tarkoitettu finanssipolitiikan valvoja laatii ja julkistaa säännöllisesti kokonaisarvion julkista taloutta vaalikaudella ohjaavan rahoitusasematavoitteen saavuttamisesta. Arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti, onko valtioneuvosto tehnyt julkisen talouden suunnitelmassa yksilöidyt tai niitä julkistaloudelliselta vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ja onko koko julkisen talouden kuluvan tai seuraavan vuoden arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen heikompi kuin ~~-2,5~~-3 prosenttia. Jos finanssipolitiikan valvoja katsoo laatimansa kokonaisarvion perusteella, että rahoitusasematavoitetta ei saavuteta eikä tavoitteesta poikkeamiseen ole hyväksyttäviä perusteita, valvoja esittää valtioneuvostolle arvion tarvittavien korjaavien toimenpiteiden mittaluokasta ja aikataulusta.

(2—4 mom. kuten VaVM)

7, 8, 9 §

(Kuten VaVM)

10 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen ~~3 §:n 2 momentin 3 kohta~~, 5 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan valtioneuvosto ryhtyy tarpeellisiksi katsomiinsa julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä korjaaviin toimenpiteisiin, jos koko julkisen talouden kuluvalla tai tulevalle vuodelle arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa bruttokansantuotteeseen on heikompi kuin ~~-2,5~~-3 prosenttia, ja 6 §:n 2 momentin toisen virkkeen säännös, jonka mukaan finanssipolitiikan valvoja ottaa arvioinnissaan huomioon erityisesti, onko koko julkisen talouden kuluvalla tai tulevalle vuodelle arvioitu nimellinen rahoitusasema suhteessa

Valiokunnan mietintö VaVM 26/2025 vp
Vastalause

bruttokansantuotteeseen heikompi kuin ~~-2,5~~3 prosenttia, tulevat kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2031. ~~Lain 3 §:n 2 momentin 4 kohta tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2033.~~
(2 mom. kuten VaVM)

Helsingissä 2.12.2025

Hanna Sarkkinen vas